

DE INSCRIPTIE VAN SOEKABOEMI

DOOR Dr. P. V. VAN STEIN CALLENFELS

Een zeventien-tal jaren geleden vestigde de heer W. Pet, toenmaals administrateur van de koffie-onderneming Soekaboemi in het Pareesche (res. Kediri) mijn aandacht op een beschreven steen gevonden bij Kampong Baroe op die onderneming en door hem naar het administrateurserf gebracht. Een kort bericht over deze vondst verscheen in Kwartaalverslagen O.D. 1916, 3e kwartaal. Sedert is de steen in quaestie door den volgenden administrateur Th. Klusman geplaatst in een uitbouw van de voorgalerij van het administrateurshuis, waar hij uitstekend tegen weersinvloeden beschermd staat.

Staande op een lotoskussen, met het beschreven gedeelte uit een stuk gehouwen, hoog met lotoskussen, 1.18 M. en zonder lotoskussen 1.03 M. met gebold voor- en achtervlak, 0.30 M. op zijn dikst, omvat het stuk 3 afzonderlijke oorkonden, waarvan voor- en rechterzijvlak tesamen één oorkonde leveren, achter- en linkerzijvlak de beide anderen.

In vele opzichten is de inscriptie merkwaardig genoeg om publiceering te wettigen. Staande op den voet van de Kloetvulkaan, die hoofdzakelijk asch en zand uitwerpt, vertoont de steen helaas de voor woestijnen zoo typische aanvreting van den voet door het door den wind langs den bodem voortgezweepte zand. Daardoor is vooral aan de voorzijde het onderste deel der inscriptie voor een groot deel onleesbaar geworden, waaruit de conclusie te trekken valt, dat dit het meest aan de heerschende windrichting was bloot gesteld.

Vooreerst dan hieronder achtereenvolgens de transcriptie van voor-, rechter-, achter- en linkerzijde voor zoover wij een en ander hebben kunnen ontcijferen. Het aantal regels, dat elk vlak bevat wordt uit de transcriptie duidelijk. De cursieve deelen der transcriptie staan niet vast.

VOORZIJDE.

1. Swasti cakawarṣātita 709 (?706) caitra
2. māsa tithi ekādaṣī çuklapakṣa wāra ha.wa.ca.tatkā
3. la bhagawanta bārī i wulanggi sumakṣyakan simaniran
mula dawu
4. han gawainira kali i hariñjing hana ta lmah *dapubhi*
sang apatih a
5. tuha kām̐bah deni kali hinēlyan lmah satamwah de
bhagawanta bārī pa
6. mēgēt sang panggumulan parttaya sang kamalagyan anu
hinanākan rika kāla wa
7. huta sang labihan pitungtung dāman waca panigran
dāman gundu parwuwus sang apatih da
8. man gundu winēkas dāma gandhang parwuwus dāman
gamēl lawan dāman cali gusti
9. dāpu landap tuhaḍihulu dāpu gundu . . watan . acur haler
dāpu . . . kan apkan da
10. pu undun hulu kuwu dāpu santan wu . ang atuha sang
wulawan lawan dāpu patēt tuha wēnggah dāman
11. er wariga dāman udaya citralekha dāpunta waca nāhan
sira rāma i paraḍah anu hinanākan
12. rika kāla // Rāma i bagu winkas dāpu tahani gusti dāpu
natu tuhaḍihulu *dāpu garbu wka wua*
13. ma tuha saka sang er lāwan dāpu tiwul awatas dāman
wanyaga apēkan dāman wahang . . .
14. tu dāman sampanna parwuwus sang majalu bsi lawan
dāman bangun wariga dāpu taji tuha wēnggah dāman
dahara-
15. ni tuha buru dāman kuñja tuhalas dāman wacana lāwan
dāman wihar kalang tuha dāman wanua
16. parwuwus dāman lampuyang wadahuma dāman waca
tuha padahi si bunta lāwan si kāryya kulapati i
17. hariñjing dāpunta mandī kulapati i latatēng dāpu aman
kulapati i bubul dāpunta kurungan tpi siring anung

18. sāksī dāman guntar i garaga dāman dāmēn nāhan sira .
aligrama sakšinira sakṣyakan ikana simanira mula
19. dāwuhan // Kunang tinadāh bhaganta i ramanta gawai
sang . aswa . . çyamah warangan pitu kawēnggahan inuman
20. amunuhatasamada awaknira sira kunang yan gawai . i .
sabya . . . salwiranira // Niyanta wrddhinira mu . an
sang pa
21. mgat lasun deni bhagawanta dāpu landap . . . anta . . .
an
22. dāpu hadyan dāpu sūra dāman kuñja panigran sang
taruk ramāta ri tajam wina . . . sangka . i . sang arawisa
23. i sangkawu i sangkāra i sang i
sangsala i sangngang nāha kawrddhini gawe bhagawanta i
24. wulanggi // -//
. i bagu i kukap i watu walu
25.
. ralan tpisiringnya watēk

RECHTERZIJDE.

1. rangga manggēhan tangkilsugih ranḍa
2. mman nāhan sakweh nikang wanua ka
3. samwahan deni gawai bhagawanta bari

ACHTERZIJDE.

1. // Swasti çakawarṣātita 843
2. açuḥimāsa tithi pañcadaçi çuklapakṣa wāra ha . u .
3. bu . nakṣatra uttarabhadrawāda ahnibudhna dewatā
wṛsayoga ta
4. tkala ajñā çrī mahārāja rake layang dyah tuloḍong
tinadah rakryan
5. mapatih i hino mahāmantri çrī ketudharamanimantapra-
bhāprabhuçaktitri
6. wikrama umingsor ing rakryan mapatih halu wka sirikan
kaluwarak tiruan muang

7. pamgat bawang tiruan halaran kumonnakan çašana sang dewata lumah i twak ka
8. pagčhakna ni wka bhagawanta bāri sang magawai kali i hariñjing ikanang tan kolāhala
9. deni patih wahuta rāma muang tan katamāna dening saprakāra ni mangila dṛbyahaji
10. kring paḍammapuy tapahaji erhaji tuhān tuha dagang tuhā huñjamman manghuri kutak ka
11. payungngan pakalangkang pamanikan limus galuh panga-ruhan manimpiki malañjang lba haluwa
12. rak wungkal tajam paranakan kḍi walyan widu mangidung singgah mamṛsi hulun haji wata
13. k i jro ityewammādi saprakāra ni mangilala dṛbya haji miçra paramiçra tan tamātah i
14. sthā ni wka bhagawanta bāri i wulangi sanggirigil muang ikāng kabikuan mula sa...māma
15. kangaran i wulahya ing waruk ing çambung ing wila kewala pamasangnya mās su l maparah
16. i çrī mahārāja mijil angkēn cetra ka 3, i sang pamgat asing juru i kaḍiri ikang ri wilang
17. mās 4 winijillakannya byaya ni masa rinapi i wulahya mās 1 winijilakannya ḍa
18. lānnira ggawaiyakan ikanang dharmma kali i hariñjing nāhan balāçrama ni mangatag ma
19. ngkana pingsornnikanang ajña haji kinonnakan hatguha-kna tan kolahhulah hatka ri dlāha ning
20. dlāha kunang yan hana patih wahuta rāma muang mangilala dṛbyahaji tan parabyapāra i sthāna ni wka bha
21. gawanta bāri ya sangkānani pramādanya salwirnni langghana ring ajña haji lwiranya nigrāhān ya ri mās kā 1
22. su 2 matanya deya nikana hana mangilala patih wahuta rāma kabeh kayatnāknannya soni nikeng surat
23. praçasti çašana çrī mahārāja //--// Muwah çaka 843 caitramasa tithi pratipāda çukla

24. wara wā . u . bu . tatkala ni wka bhagawanta bārī minto-
nakan anugraha sang lumāh ri twa
25. k tinaḍah rake hino pu ketu makasambandha pakon sang
pamgat momahhumah kaka
26. n rake sumba sang pamgat anggēhan sang parpāt sira ta
kumonnakan ikang prasasti umnahhakna ya wu
27. kal kweh ni wka bhagawanta bārī ri wulangi sang giwil
sang trayī sang saḥrā sang pulas ri wilang sang banat
28. sang durak ring sambung sang ngawrit sang uwir ri
wulahya sang wasēh sang bayakā ri waruk sang wadhī
sang kinang nāhan

LINKERZIJD.

1. kwehnira wka bhagawanta bārī umnahhakan nikang
2. prasaṭi ri wungkal kunang *ta kwe* sang lumah ri twa
3. k asing umulabhulah ikang nugraha sanghyang *su*
4. *kram* upadrawa yan.....kuha.....jñā.....
5.//--//

Zooals men ziet is door de beschadiging van den steen het onderste deel van de voorzijde en van de linkerzijde meer of min onleesbaar en dus van zelf onvertaalbaar. Veel is hieraan gelukkig niet verloren, daar het hoofdzakelijk namen van getuigen betreft. De hoofdzakelijk namen van oorkonden staat vast al blijven er ook in het beter leesbare gedeelte nog onverklaarbare stukken.

Alvorens tot een gedeeltelijke vertaling over te gaan, voor zoover die mij mogelijk is, nog even het volgende. Van de regeling van het bestuur in de desa's in dien ouden tijd is nog vrijwel niets bekend. Welke dorpsautoriteiten zich schuil houden achter de titels bij de opsomming der getuigen vermeld, is nog niet uit te maken. Ook wat de identiteit der klassen van personen betreft, aan wie de betreding van het vrijgebied verboden was, is er, niettegenstaande de onderzoekingen eerst van wijlen Prof. Dr. H. Kern en later van Dr. Th. Pigeaud

en Dr. W. F. Stutterheim, nog veel raadselachtig. Waar nu juist in het deel der oorkonde, waarin de opsommingen dier titels en klassen voorkomen zoo groote leemten zijn, dat een doorlopende vertaling toch onmogelijk werd, een vertaling niets anders zou kunnen worden dan een droge opsomming als: de wahuta sang labihan, de pitungtung daman waca, de panigran daman gundu, de parwuwus van den edelen patih daman gundu, enz. en zij, die in deze titels en namen belang stellen, die, hetzij in een abklatsch hetzij in bovenstaande transcriptie kunnen vinden, heb ik die eenvoudig niet in de vertaling opgenomen. De oorkonden geven behalve dat genoeg interessante gegevens om de publiceering te wettigen.

De vertaling luidt dan ongeveer:

Heil! Çakajaren verloopen 709 (of 706), de maand Caitra, de elfde van lichte maan, de dag Haryang, Wage, Zaterdag, dat was het tijdstip, dat de HoogEerwaarde Bāri's door getuigen deden bevestigen hun vrome stichting tot grondslag hebbende (of: hun vrome mula-stichting, vgl. kamulan) de dam, het maken van de leiding van Hariñjing. Er was nu grond van den patih atuha, waar de leiding doorheen stroomde. Deze werd omgeruild met een toegift (? met één tamwah grond)¹⁾ door de HoogEerwaarde Bāri's, den Pamëgët Sang Panggumulan en den Parttayan Sang Kamalagyan.

Degenen, die men aanwezig deed zijn op dat tijdstip waren: volgen de functies en namen van personen uit Paraḍah en verder uit Bagu, terwijl ook de kulapati's van Hariñjing, van Lalatēng en van Bubul aanwezig waren, getuigen bij de limiet-scheiding kwamen uit Garaga. In het beschadigde gedeelte worden dan nog rāma's van Tajam genoemd, terwijl er een passage volgt over de welvaart door het werk van de HoogEerwaarden van Wulanggi, waarbij het niet duidelijk is of er plaatsnamen in verscholen liggen. Verder komen nog de plaatsnamen Bagu, Kukap en Watuwalu voor, terwijl er weder in

¹⁾ Dit laatste wel het meest waarschijnlijk.

verband met de begrenzing sprake is op de rechterzijde van Manggēhan, Tangkilsugih en Randamman.

De beide oorkonden op de achter- en linkerzijde kunnen ongeveer als volgt vertaald worden :

Heil ! Çakajaren verloopden 843, de maand Açuji, de 15de van de lichte maan, de dag Haryang, Lēgi, Woensdag, het maanhuis Uttarabhadrawāda, de godheid Ahnibudhna, de Yoga Wṛsa, dat was het tijdstip van het bevel van Z. M. den Koning, den Raka van Layang, Dyah Tulodong, ontvangen door Z.Exc. den Mapatih van Hino, den Grootmantri Çri Ketudharamanimantaprabhāprabhuçaktitriwikrama en doorgegeven aan H.Exc. de Mapatihs van Halu, Wēka, Sirikan, Kaluwarak en Tiruan en aan de Pamēgats van Bawang, Tiruan en Halaran, gelastende het gunstbewijs van den Verheerlijkten, Bijgezet te Twak te doen bevestigen aan de afstammelingen van de HoogEerwaarde Bāri's die de leiding van Hariñjing hebben gemaakt.

Hierop volgen dan de bekende verbodsbepalingen, waarop de oorkonde doorgaat :

.... en de kabikuan mula genaamd te Wulahya, te Waruk, te Çambung, te Wila(ng). Echter wordt opgelegd, over hen om te slaan, 1 su. mās bestemd voor Z. M. den Koning, op te brengen elken 3den van Caitra, voor den Edelen Pamēgat Asing, Juru van Kaḍiri moet door die van Wilang 4 mās worden opgebracht, voor de offers masa rinapi door Wulahya 1 mās, voor het onderhouden der wegen zal het volk van de kluizenarij uitkomen ¹⁾. Zoodanig was het afkomend bevel van

¹⁾ Van deze vertaling ben ik niet zeker. De kenner van het Oud-Javaansch, Dr. R. Ng. Poerbatjaraka, om voorlichting gevraagd, doet onder opmerking, dat de dubbele gg na dalannira op een voorafgaande uitgevallen r wijst, de volgende vertaling aan de hand: „Onder deze voorwaarde, dat de betaling in goud van 1 su., bestemd voor Z.M. den Koning, opgebracht moet worden aan den Pameget Asing, den Gouverneur van Kadiri, telkens op den 3den van Caitra. Wilang moet opbrengen 4.... gouds, ter bestrijding van de kosten voor: Wulah 1 ... gouds, waarmede men het kanaal van Hariñjing ceremonieel verzorgt: dat nu ligt in de competentie van de „bevelhebbers”.

Met „masa rinapi” weet ook hij geen weg.

den vorst, het te doen bevestigen en niet te verstoren tot in lengte van dagen. Voorts indien er zijn patihs, wahuta's, rāma's en invorderaars van de vorstelijke rechten, zij mogen zich niet bemoeien met de vestigingen van de nakomelingen van de HoogEerwaarde Bāri's. Heeft men gezondigd tengevolge van nalatigheid, onverschillig welke overtreding van het vorstelijk bevel het zij, men worde bestraft met 1 māś ka. 2 su., daar wat alle invorderaars, patihs, wahuta's en rāma's hebben te doen is nauwkeurig acht te slaan op den inhoud van de schriftelijke oorkonde van het bevel van Z. M. den Koning.

Wijders in het çakajaar 843, de maand Caitra, den 1sten van lichte maan, op den dag Wās, Lēgi, Donderdag, dat was het tijdstip, dat de nakomelingen van de HoogEerwaarde Bāri's, het gunstbewijs van den Bijgezette te Twak produceerden, in ontvangst genomen door den Raka van Hino, Pu Ketu, de aanleiding hiertoe zijnde het bevel van den Edelen Pamēgat Momahumah Kakan Raka van Sumba en den Edelen Pamegat Anggēhan, den Edelen Parpāt. Zij toch gelastten, dat de giftbrief op steen worde gebracht. Het getal der nakomelingen van de HoogEerwaarde Bāri's was : te Wulanggi Sang Giwil, Sang Trayī, Sang Saçrā en Sang Pulas, te Wilang Sang Banat en Sang Durak, te Sambung Sang Ngawrit en Sang Uwir, te Wulahya Sang Wasēh en Sang Bayakā, te Waruk Sang Wadhī en Sang Kinang. Aldus was het getal der nakomelingen van de HoogEerwaarde Bāri's, die de giftbrief op steen deden brengen.

Daarop volgt weder een grootendeels onleesbare vervloeking van den Bijgezette te Twak tegen wie iets zou doen, strijdig met het gunstbewijs.

In vele opzichten is deze oorkonde één der merkwaardigste op Java gevonden. In de eerste plaats toch is het stuk van 787 A.D. (784 ?) de oudste ons bekende oorkonde in Oud-Javaansch. Want al gaat de inscriptie op steen, in welken vorm zij tot ons is gekomen, niet verder terug dan tot 921 A.D.,

dat deze inscriptie op een authentiek stuk moet berusten blijkt uit den geheelen opzet. Bovendien spreekt de derde oorkonde er wel voor, dat men officieele giftbrieven in die dagen zeer goed bewaarde.

Te betreuren is het, dat de nakomelingen der beide Bārī's niet voldaan hebben aan de opdracht, ook de giftbrief van den Bijgezette te Twak op steen te brengen. Daardoor missen wij een schakel in de geschiedenis van Hariñjing die te betreuren valt om meer dan één reden, waarop hieronder nog zal worden terug gekomen.

Maar niet alleen hierom is deze oorkonde zoo belangrijk, maar ook, omdat wij er het oudste bewijs van stelselmatische irrigatie op Java in voor ons hebben. Want de leiding van Hariñjing is ongetwijfeld een irrigatieleiding. Tot iets anders zou op Java een leiding in die dagen moeilijk kunnen dienen, maar, wat meer is, het werk bestaat nu nog. Een van de voornaamste, zoo niet de voornaamste irrigatieleiding voor Noord-Kēdiri, speciaal voor het Pareesche, is de zoogenaamde Sringjing-leiding, waarin wij onmiddellijk de Kali i Hariñjing van onze oorkonden herkennen. Deze leiding tapt middels een inlaatdam water af uit de Kali Konto vlak bij de onderneming Bogor Praḍah op de grens der residenties Kēdiri en Malang, voert dat water dan langs den weg, die van Bogor Praḍah via de onderneming Soekaboemi naar Paree leidt, om zich dan in de vlakte voorbij Paree voort te zetten en de talrijke secundaire leidingen af te geven, die die vlakte besproeien.

Mocht de overeenstemming in naam tusschen de Kali i Hariñjing van de oorkonde en de Sringjing-leiding van den moderneren tijd, alsmede het feit, dat de inscriptie afkomstig is van de aan de Sringjingleiding gelegen onderneming Soekaboemi, nog niet voldoende worden geacht om tot de identiteit der beide irrigatiewerken te besluiten, dan wijzen voorts ook de dorpsnamen in onze stukken naar de streek, waar nu de Sringjingleiding door stroomt.

In de eerste plaats treft ons wel het voorkomen op regel 11

van de oudste oorkonde van het dorp Paraḍah. Dit Paraḍah is met zekerheid aan te wijzen in de tegenwoordige desa Siman met de er bij gelegen onderneming Bogor Praḍah, vlak bij de plaats, waar de Sringjingleiding uit de Kali Konto haar oorsprong neemt. Niet alleen de namen Siman en Praḍah doen besluiten, dat wij hier de plaats van de oude Kasiman i Paraḍah, het vrijgebied van Paraḍah, hebben te zoeken, maar ook de oorkonden van 865 en 869 çaka, de eerste in transcriptie gepubliceerd in Brandes' Oud-Javaansche Oorkonden onder N°. XLVIII, de andere in 1915 ontdekt en nog niet gepubliceerd. Brandes XLVIII is afkomstig van de desa Siman en de oorkonde van 869 op twee steenen gegrift, staat daar nu nog.

De plaats, waar onze beschreven steen was opgericht, staat helaas in geen der drie oorkonden vermeld. Het zou voor de hand liggen aan te nemen, dat dit te Hariñjing was geschied. Wij vermeenen echter een aanwijzing te hebben, dat dit niet het geval is geweest. De steen is namelijk opgedolven in de tegenwoordige ondernemingskampong, Kampong Baroe, der onderneming Soekaboemi. Deze naam is er een van den jongsten tijd en is door de onderneming aan die nederzetting gegeven, toen er de bestaande ondernemingskampong werd opgericht. Bij de bevolking heet de plaats echter nog steeds Koedoe. Dit Koedoe nu treffen wij ook aan op de inscriptie van Paraḍah van 865 çaka, op regel 15 van de achterzijde. De waarschijnlijkheid, dat dit oude Kudur hetzelfde is als het moderne Kampong Baroe, wordt versterkt door het feit, dat in de oorkonde 865 çaka onmiddellijk er op vermeld wordt het dorp Beṣnawa, waarin de moderne ondernemingskampong Beṣawa van de onderneming Gënteng en gelegen in de nabijheid van Kampong Baroe gemakkelijk te herkennen valt ¹⁾.

¹⁾ Op het feit, dat in de oudere Oud-Javaansche oorkonden plaatsen worden opgesomd, die soms zeer ver uit elkaar liggen heb ik bij de bespreking van de topographie van het oude Java verschillende malen de aandacht gevestigd. Ook de oorkonde van 865 çaka vertoont dit verschijnsel weer. Onder de desanamen op

Van de andere in onze oorkonden vermeldde plaatsen komt Wulanggi eveneens voor op de inscriptie van Siman van 865 çaka. Brandes transcribeert den naam daar als Culanggi (achterzijde, r. 16). De groote gelijkenis tusschen de karakters w en c in het Oud-Javaansche schrift, deed ook mij in den aanvang op onze oorkonden Culanggi kiezen. Tenslotte heb ik, na bestudeering van den naam op den steen zelf Wulanggi gekozen, doch blijft het mogelijk, dat Culanggi het juiste is. Oorkonde 865 çaka geeft eveneens Waruk en Sambung, zoodat drie van de vijf plaatsen, waar afstammelingen van de beide Hoogerwaarde Bāri's woonden ook op die inscriptie van Siman voorkomen. De andere plaatsnamen in onze oorkonden heb ik niet thuis kunnen brengen.

Waar de bekende namen blijkbaar in de streek rond Soekaboemi en Siman thuis behooren, kan worden aangenomen, dat van een vroeger verslepen van den beschreven steen geen sprake is en dat wij de in 787 A.D. gegraven waterleiding van Hariñjing met de moderne Sringjingleiding mogen gelijk stellen.

Als het nog noodig ware dus een bewijs temeer, dat wijlen Dr. J. L. A. Brandes ongelijk had, toen hij aannam, dat in de vroegste Middeleeuwen alleen Midden-Java Hindubeschaving kende en Oost-Java nog niet veel meer dan een wildernis was. Integendeel zien wij hier 45 (en als het jaartal van de oudste onzer drie oorkonden 706 inplaats van 709 gelezen moet worden zelfs 48) jaren vóór de oudste bekende gedateerde oorkonde in Midden-Java opduikt, in het binnenland van Oost-Java een grootsch irrigatiewerk tot stand komen. Want dat in den ouden tijd de Sringjingleiding in haar geheelen omvang reeds bestond, hoop ik hieronder nog waarschijnlijk

r. 11/17 van de achterzijde vindt men o.a. Hadahada en Parambattan. het moderne Adan-adan aan den grooten weg tusschen Paree en Kediri gelegen en het ten Z. van de sf. Bogohkidoel nog bestaande Pram-batan, waar men verschillende belangrijke dammen in de Modjolegileiding, zijtak van de Sringjingleiding, aantreft.

te maken, al zal het werk voor een deel wel hebben bestaan in een kanaliseering en voor bevoeiingsdoeleinden geschikt maken van een bestaand riviértje, de Hariñjing, in verbinding gebracht om over meer water te kunnen beschikken met de Kali Konto.

Na bovenstaande bespreking van het tot stand gekomen irrigatiewerk, dienen wij een oogenblik onze aandacht te bepalen bij de voornaamste in de oorkonden genoemde personen.

Over de beide stichters den Pamëgët den Edelen Panggumulan en den Parttayan, den Edelen Kamalagyan, weten wij niets. Pamëgëts of Pamëgats komen er in alle oorkonden voor. Kern heeft den titel indertijd vertaald met „procesbeslisser” en inderdaad schijnt er een rechterlijk ambt mede bedoeld te zijn. Welke positie een Parttayan bekleedde is echter geheel onbekend. Ook de verzamelnaam, waaronder beiden altijd genoemd worden, de HoogEerwaarde Bāri's, is tot nog toe van geen enkele andere oorkonde bekend, voor zoover wij kunnen nagaan. Men kan zelfs niet eens gissen of het een ambtelijke dan wel een kerkelijke titel was, al zou het voorafgaande Bhagawanta het laatste doen vermoeden. En bovendien bestaat de mogelijkheid, dat Bāri in het geheel geen officieele titel was, doch iets had uit te staan met afstamming, familieverband of iets dergelijks. En tenslotte bestaat nog de kans dat Bāri in eenig verband kan staan met „vāri”, water, en de Bāri's irrigatie-ambtenaren waren.

Iets verder komen wij met de in de oorkonden voorkomende koningsnamen. Zooals hierboven reeds aangeduid, valt het buitengewoon te betreuren, dat wij de oudere oorkonde, waar het volgens de oorkonde van 843 çaka om gaat, niet bezitten.

Die oorkonde toch blijkt een gunstbewijs te zijn geweest van de Bijgezette te Twak. De groote overeenkomst in het Oud-Javaansche schrift tusschen k en t, deden mij aarzelen of er niet misschien Kwak moest worden gelezen, doch een nauwgezette bestudeering van het teeken op den steen zelf, deed de lezing Twak boven allen twijfel vast staan.

Want al is een Twak tot nog toe in de oude oorkonden onbekend, een Kwak kennen wij des te beter. Brandes' Oorkonden XII en XIII, beiden op denzelfden dag in het jaar 801 *çaka* (879 A. D.) uitgegeven, handelen over akkers en een heiligdom te Kwak. De eerste bevat een gunstbewijs van Z. M. den Koning, Heer van Kayuwangi, wiens eigenlijke koningsnaam, zooals blijkt uit Cohen Stuart, Kawi-oorkonde XV uit 804 *çaka* (882 A. D.) *Çrī Sajjanotsawatunga* is geweest, de tweede een van Z. Exc. van Wěka, elders ook Z. Exc. den Patih van Wěka genaamd, Pu Catura van naam. Deze Patih van Wěka komt ook elders voor onder anderen op Cohen Stuarts Kawi-oorkonden XI uit 800 *çaka*, XIII (blijkende uit het „*dharmma rakryān i wka i pastika*”), XIV uit 803 *çaka*, XV (boven reeds aangehaald), Brandes Oorkonden XII, XIII (beiden zie boven) en XVI, uit 805 *çaka*.

Op de oorkonde van 804 *çaka* is Catura geen Patih van Wěka, doch van Halu. Echter plaats Cohen Stuart achter het jaartal een vraagteken. Of de 4 er in juist is, kunnen wij van hier uit niet nagaan. Een onderzoek in het Museum te Batavia, waar de oorspronkelijke koperplaten berusten, zou dit kunnen uitmaken. Het is daarom zeer goed mogelijk, dat C. S. XV te plaatsen is na C. S. XIV en Brandes XVI, waar hij Wěka is. Hij zou dan promotie tot Halu hebben gemaakt.

Op verschillende dezer oorkonden wordt als speciaal heiligdom van Catura genoemd het heiligdom te Pastika. In een oorkonde uit 808 *çaka* (886 A. D.) (Brandes, Oorkonden XVIII) zien wij een Paměgat van Munggu met zijn jongere zuster H. H. Paluntungan, vorstelijke echtgenoot van den Verheerlijkte te Pastika een oorkonde uitvaardigen. Hieruit zou de conclusie kunnen worden getrokken, dat deze te Pastika bijgezette persoon Catura is geweest, die immers zeer speciaal tijdens zijn leven bij dat heiligdom betrokken was (o. a. C. S. XV „*dharmma ing pastika dharmma rakarayān halu pu catura*”, id. XIII „*dharmma rakryān i wka i pastika*”). Maar deze Verheerlijkte te Pastika wordt in Cohen Stuart, Kawi-Oorkonde

XX, uitgevaardigd onder de regeering van koning Dakṣa, vóór 841 çaka, genoemd Z. M. den Koning, den Bijgezette te Pastika. Als onze veronderstelling juist is, dat Pu Catura te Pastika is bijgezet, moet hij in of na 805 çaka als vorst zijn opgevolgd en vóór 808 çaka zijn overleden.

Uit de vindplaats van alle bovengeciteerde en vele andere er mede in verband staande oorkonden in de residentie Kedoe kan geconcludeerd worden, dat Kwak, Pastika, enz. wel in Midden-Java gelegen waren.

En wanneer men daarbij in het oog houdt de kans op verwisseling van k en t in het Oud-Javaansche letterschrift, een verwisseling, waarvan inderdaad voorbeelden bestaan, is het niet onmogelijk, dat wij in het Twak onzer inscriptie het Kwak uit Midden-Java moeten zien. De Bijgezette te Twak, zou dan één der vorsten zijn geweest, die in den aanvang der 9de çaka-eeuw regeerden, is misschien wel de Heer van Kayuwangi Çrī Sajjanotsawatungga zelf geweest. Een Midden-Javaansche overheersching van Oost-Java (of het omgekeerde) reeds omstreeks 878 A.D. zou daarmede dan zijn aangetoond. Nu wij de oorkonde van den Bijgezette te Twak missen, moet een en ander slechts een veronderstelling, zij het dan ook een niet zonder grond van waarschijnlijkheid, blijven.

De andere vorstelijke persoon op de inscriptie van Soeka-boemi uit 843 çaka, de Heer van Layang, Dyah Tulodong, is ons ook van andere oorkonden bekend. Hij moet omstreeks 841 çaka aan het bewind zijn gekomen, als opvolger van Z. M. den Heer van Hino, Dakṣa. Althans Cohen Stuart, Kawi-Oorkonde I vermeldt hem in dat jaar als heerscher, waar hij voluit met zijn naam Çrī Sajjanasannatanuragatunggadewa wordt genoemd. Vóór 846 çaka is hij overleden, daar Brandes. Oorkonde XXXI als regeerend vorst noemt den Heer van Phangkaja, Dyah Wawa, Çri Wijayalokanāmotungga. Ook de door Kern gepubliceerde Kawi-oorkonde van de helling van den Kawi, ofschoon het jaartal ontbreekt, vermeldt Tlodong als koning.

De eerste minister Heer van Hino, Çri Ketudharamaniman-taprabhāprabhuçaktitriwikrama, in de laatste onzer drie oorkonden eenvoudig Heer van Hino Pu Ketu genoemd, komt onder zijn vollen naam eveneens voor als eerste minister van Tulodong in Cohen Stuart Kawi-Oorkonde I, twee jaar vóór het uitvaardigen der Hariñjing-oorkonde. Maar zoo goed als zeker mogen wij in de Ketuwijaya onder koning Dakša van Cohen Stuart XVII (jaartal ontbreekt) en den Ketuwijaya van Cohen Stuart XX uit 841 çaka eveneens dezelfde persoon herkennen. Dat hij later vorst zou zijn geworden als Dyah Wawa is niet zeer waarschijnlijk. Want deze is Heer van Phangkaja, terwijl wij bij koning Dakša, koning Sindok etc. zien, dat bij de troonsbestijging de vorst zich naar dezelfde heerlijkheid blijft noemen, als vóór dien tijd.

Tenslotte is de Sringjingleiding en dus onze beschreven steen zoo goed als zeker in verband te brengen met een andere. In T. B. G., deel 58, blz. 337 e.v. publiceerde ik een kort artikel over de Oorkonde van Kandangan, een beschreven steen aangetroffen in de verzameling oudheden op het Regentserf te Kediri en gezegd afkomstig te zijn van de onderdistrictshoofdplaats Kandangan in dat regentschap. Dit Kandangan is gelegen aan de Kali Konto slechts enkele kilometers beneden de plaats, waar de inlaatdam voor de Sringjingleiding in die rivier ligt en altijd gelegen moet hebben.

Die oorkonde van Kandangan nu, uit 1272 çaka (1350 A. D.), bevatte geen vorstelijk edict, maar vermeldde, dat in dit jaar de groote dam hersteld was en nu zóó soliede was opgetrokken, dat die nu wel de eeuwen zou trotseeren. Deze herstelling strekte tot groot voordeel van alle bewoners van de „lurah wetan i Daha”, de vallei ten Westen van Daha, hetzelfde als Kediri.

Met deze dam kan geen andere bedoeld zijn dan de inlaatdam van de Sringjingleiding. De vallei ten Westen van Daha is de vlakte rond Paree, zooals ik indertijd reeds aantekende. En

het is juist de Srindjingleiding, die de bevoeiing van die landstreek mogelijk maakte en nog maakt. Tevens blijkt hier uit, dat reeds in den ouden tijd de Srindjingleiding in haar geheelen omvang moet hebben bestaan, wat trouwens, indien wij hier inderdaad met in opzet de kanalisering van een bestaand rivierte te maken hebben, niet zoo verwonderlijk is.

De dam van 1272 çaka heeft helaas niet de eeuwen getrotseerd. Integendeel, zelfs nu nog is de inlaatdam van de Srindjingleiding een smartenkind van de Irrigatie-afdeeling „Brantas” en het is nog niet zoo heel lang geleden dat voor de zooveelste maal de „permanente” dam weder eens werd weggeslagen door een bandjir in de Kali Konto.

Penang, 10 Augustus 1933.

